

EĞİTİM ve İNSANİ BİLİMLER DERGİSİ

Teori ve Uygulama

Cilt: 13 / Sayı: 26 / Güz 2022

JOURNAL of EDUCATION and HUMANITIES

Theory and Practice

Vol: 13 / No: 26 / Fall 2022

Özel Yetenekli Bireyler İçin Uygulanan Eğitim Politikalarının Paydaş Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi

Evaluation of Current Educational Policies Applied for Gifted Individuals in the Context of the Stakeholder Views

Makale Türü (Article Type): Araştırma (Research)

Melek ALTUNEL

Koray GÖKSAL

www.dergipark.gov.tr/eibd

eibd@eibd.org.tr

Özel Yetenekli Bireyler İçin Uygulanan Eğitim Politikalarının Paydaş Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi¹

Melek ALTUNEL²

Koray GÖKSAL³

Özet

Bu araştırmanın amacı özel yetenekli bireyler için uygulanan eğitim politikalarına ilişkin paydaş görüşlerini saptayarak, geliştirilecek eğitim politikalarına katkı sağlamaktır. Araştırmanın örneklemini özel yetenekli bireylere yönelik çalışmalar yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarından (STK), eğitim politikalarının belirlenmesinde, uygulanmasında yetkili olan Millî Eğitim Bakanlığı'ndan (MEB) ve TÜBİTAK bünyesindeki bilim merkezlerinden seçilen toplam 43 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılardan tanılama, öğretim programı, personel seçimi, eğitime yönelik politikalar hakkında görüş alınmıştır. Mülakat yöntemiyle elde edilen veriler MAXQDA nitel veri analiz programı ile analiz edilmiştir. Araştırma verilerine göre üst, orta gelir grubunda yer alan ailelerin çocuklarının tanılamada daha fazla temsil edildiği tespit edilmiştir. Ayrıca özel yetenekli bireylerin eğitime yönelik yetkili kurumlarca alınan kararların uygulanma aşamasında ortaya çıkan problemlerin toplumda ümitsizliğe sebep olduğu görülmüştür. Yetkili kurumların belirlenen politikaların uygulanması noktasında birbirleriyle iş birliği yapmakta istekli olmalarına rağmen fiiliyatta iş birliğinin oluşturulmadığı görülmüş, gerekli iş birliğinin oluşturulması için kurum içi, kurumlar arası eğitimlerin gerekli olduğu tespit edilmiştir. Farklı kurumlara mensup katılımcıların özel yetenekli bireylerin eğitime ilişkin üniversitelerle iş birliği içinde olduğu, akademinin kurumlar arası iş birliğinin kurulmasında da katkı sağlayabileceği değerlendirilmiştir. Katılımcılar uygulanacak eğitim politikalarının yeniliklere açık bir devinimsel müfredatla verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. İlgili STK'lar ve TÜBİTAK bünyesinde özel yetenekli öğrenciler için verilen eğitimlerde bir öğretmen ve bir uzmanın görev aldığı, bu uygulamanın MEB tarafından da uygulanmaya başlanmasının faydalı olabileceği düşünülmüştür.

Anahtar kelimeler: Özel yetenekli bireyler, Eğitim politikası, Kurumlar arası iş birliği, Destek eğitim odası.

Geliş Tarihi: 07.10.2022; Kabul Tarihi: 08.11.2022

Kaynakça Gösterimi: Altunel, M. & Göksal, K. (2022). Özel Yetenekli Bireyler İçin Uygulanan Eğitim Politikalarının Paydaş Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 13(26), 353-385

1 Bu makale, Koray GÖKSAL'ın danışmanı olduğu "Türkiye'de Özel Yetenekli Bireylere Yönelik Uygulanan Politikaların Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı Melek ALTUNEL'in devam etmekte olan doktora tez çalışmasının verilerinden türetilmiştir.

2 Rehber Öğretmen., Oğuzlar İlkokulu, melek.altunel@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1422-4112

3 Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, kgoksal@ybu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4206-6564

Giriş

Politika yapıcılarının tutumları, eğitim politikalarında köklü değişimlere neden olmanın yanı sıra eğitim uygulamalarının da değişmesine neden olmaktadır. Toplumun geleceğinin eğitim-öğretim politikaları çerçevesinde şekillendiği düşünüldüğünde hayati öneme sahip olan eğitim politikalarının gelişigüzel belirlenmesi düşünülemez. Ülkenin eğitim politikalarının çağdaş eğitim anlayışına uygun olarak eğitimin paydaşlarıyla birlikte belirlenmesi bireylerin kapasitelerinin geliştirilmesine, eğitim-öğretimin niteliğinin artırılmasına imkân sağlayacaktır. Politikaların belirlenmesinde paydaş görüşlerinin alınması son derece önem arz etmektedir. Bu durum özel yetenekli bireylere yönelik eğitim politikalarının belirlenmesi için de geçerlidir.

Sosyal politikalar hemen hemen sınırsız olan sosyal ihtiyaçları karşılamak için sınırlı kaynakların kullanıldığı standartları, kuralları belirler (Gallagher, 2002). Bu nedenle politika geliştirilmesine ilişkin çalışmalar önem arz etmektedir. Ancak, Plucker, Makel, Matthews, Peters ve Rambo-Hernandez (2017), alan yazında politikaların değerlendirilmesine, elde edilen verilerin analiz edilerek yeni politikaların geliştirilmesine yönelik çalışma sayısının az olduğunu ifade etmektedir. Türkiye’de de özel yetenekli bireylerin eğitimleriyle ilgili 2013-2022 yılları arasında Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında mevcut olan akademik çalışmalar incelendiğinde ve yapılan çalışmalar konularına göre tasnif edildiğinde; çalışmaların %20.9’unun uygulanan ve uygulanabilecek eğitsel etkinliklerle; %13.6’sının alanda ihtiyaç duyulan rehberlik çalışmalarıyla; %20.9’unun bireylerin kişisel özelliklerinin tespit edilmesiyle; %13.2’sinin alanda hizmet veren öğretmenlerle; % 8.9’unun ilgili eğitim programlarıyla; % 7.8’inin tanılamaya; % 5.8’inin aile yapıları ve % 6.2’sinin sanat çalışmalarıyla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik politikalar ile ilgili yapılan çalışmaların oranı ise %1.6’dır. Ülkemizde özel yetenekli bireylere ilişkin eğitim politikaları hakkında yapılan çalışma sayısının azlığı, araştırma alanyazında boşluk olduğunu göstermektedir. Mevcut çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Özel yetenekli bireyleri tanılamaya yönelik uygulamalar-politikalar

Erken tanılamaya

Özel yetenekli bireyler arasında farklı gelişimsel özellikler olmakla birlikte bireylerin zihinsel gelişimlerinin yaşlarına göre daha önde olduğu bilinmektedir (Ataman, 2003). Özel yetenekli bireylerin bebeklik döneminden itibaren belirgin derecede farklılıklar gösterdiği, zekâ puanı 170 olan çocukların %43’ünün beş yaşından önce, %13’ünün dört yaşından önce okuyabildiği görülmüştür (Gross,1999).

Aday belirleme süreci

Türkiye’de özel yetenekli bireylerin tanılama sürecinde yıllara göre farklılıklar, değişiklikler olduğu bilinmektedir. Altı yaşından küçük özel yetenekli çocuklar öğretmen, veli, çevre tarafından belirlenebilirken, altı yaşından sonra özel yetenekli öğrenciler okullar tarafından aday gösterilme ile başlayan, seçilen öğrencilere uygulanan bireysel, grup zekâ testlerinin sonuçlarının değerlendirilmesi ile devam eden bir sürecin neticesinde tanılanabilmektedir (Dağlıoğlu & Suveren, 2013). İlkokullarda aday belirleme sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin üstün zihinsel özelliklerinin tespit etme noktasında %50’nin üzerinde, üstün sosyal, duygusal özelliklerinin tespiti noktasında ortalama olarak %30 oranında başarılı oldukları görülmüştür (Gökdere & Ayvacı, 2004). Ailelerin öğretmenlere göre adayların tespitinde daha başarılı oldukları görülmüştür (Dağlıoğlu & Suveren, 2013). Alan yazında yapılan farklı çalışmalarda okul öncesi öğretmen adaylarının özel yetenekli bireyleri tanılama konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olmadığı görülmüştür (Gülkaya, 2016).

Özel yetenekli bireylerin aday belirleme sürecindeki uygulamalar, yayınlanan yönetmelik ve yönergeler yıllara göre farklılıklar göstermektedir. Son olarak 2022 yılında yayınlanan yönergeyle aday belirleme süreci okul tarafından oluşturulan komisyonlarca yapılmakta, ardından bilim sanat merkezlerine (BİLSEM) yönlendirilmektedir (BİLSEM Yönergesi, 2022a). Günümüzde aday belirleme sürecinin ardından bireysel değerlendirmede, Anadolu Üniversitesi, Millî Eğitim Bakanlığı, TÜBİTAK iş birliğiyle (Sak vd., 2016) geliştirilen ilk yerli zekâ ölçeği olan ASİS (Anadolu-Sak) zekâ testi kullanılmaktadır.

Özel yetenekli öğrencilere yönelik süreç, uygulanan politikalara yönelik işleyiş

Türkiye’de özel yetenekli bireylerin eğitim politikalarından sorumlu kurum, MEB bünyesindeki Özel Eğitim Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ORGM)’dür. Özel Yeteneklileri Geliştirme Daire Başkanlığı sorumlu daire başkanlığıdır (MEB, 2021). Özel yetenekli bireylerin yaşadığı ortama, okulunun imkânlarına, bireysel yeteneklerine, potansiyellerine göre bireyselleştirilmiş, hızlandırılmış, farklılaştırılmış, zenginleştirilmiş çoklu modeller önerilmektedir (MEB, 2013).

Özel yetenekli bireylere yönelik uygulamalar

Bilim Sanat Merkezi (BİLSEM)

Türkiye’de 1992 yılında MEB ORGM tarafından kurulan BİLSEM’lerin sayısı MEB verilerine göre Şubat 2022 itibariyle toplam 279’ye ulaşmış olup merkezlerde 67 bin öğrenci eğitim görmektedir (MEB, 2022c). BİLSEM’lerde 1995 yılından itibaren eğitim verilmekte olup 2007 yılından itibaren personel alımına yönelik temel kriterler oluşturulmaya başlanmıştır.

2008, 2010 yıllarında personel adaylarına hizmet içi eğitim verilmiş; performanslarına, yapılan mülakat sonuçlarına göre atamalar yapılmıştır (Özkan & Tay, 2012). BİLSEM'lerin sayılarının artması sonucunda öğrenci sayısı da artmış, bu da öğretmenlerin sayılarında önemli bir artışın olmasına neden olmuştur. Aktif olarak 320 yönetici, 2223 öğretmenin görev yaptığı merkezlerde öğretmenlerin %61'nin lisansüstü eğitim aldığı görülmektedir (Özer, 2021).

2018 yılında BİLSEM'lerde sadece 30, 2019 yılında 170 öğretmene eğitim verilirken, 2020 yılında 7670 öğretmene eğitim verilmiştir. 2020 yılında öğretmenlerin mesleki gelişimiyle ilgili kurumlarla kapsamlı iş birliği yapılmış, uzaktan eğitim ile öğretmenlere verilen eğitim sayısında önemli bir artış olmuştur. Ayrıca öğretmenlerin lisansüstü eğitime devam etmeleri teşvik edilmiş, bu kapsamda çok sayıda üniversiteyle iş birliği yapılmıştır (Özer, 2021).

Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Uygulama Merkezi (ARGEM)

ARGEM, İstanbul'da tam zamanlı eğitim, yatılı olarak hizmet veren, zenginleştirilmiş, farklılaştırılmış, hızlandırılmış eğitim programı uygulayan bir eğitim kurumudur (MEB, 2020a). ARGEM'e kabul edilen öğrenciler, BİLSEM öğrencileri arasından seçilmekte olup bu merkezlerde yüz yüze eğitim verilmektedir.

Destek eğitim odası

2015 yılında ORGM tarafından çıkarılan ve 'destek eğitim odalarının açılmasını' içeren genelgenin (MEB, 2015) en önemli özelliği, BİLSEM dışında da eğitim verilebileceğine imkân sağlayan tedbirlerinin alınabileceğinin altını çizmesidir. Özel yetenekli olduğu tespit edilmiş öğrencinin eğitim aldığı okullarda destek eğitim odalarının açılma zorunluluğu vardır (Sak vd., 2015). BİLSEM'lerde eğitim alan öğrenciler de destek eğitim odalarından yararlanabilmektedir. Türkiye'de 2018 yılında destek eğitim odası sayısı 79 iken 2019 yılında 402; 2020 yılında bu sayı 601'e çıkarılmıştır. Her yıl sayısı artan destek eğitim odalarının sayısı son iki yılda yedi kat arttırılmıştır (MEB, 2020b). Çalışma sırasında Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatı (MEB-MT) katılımcılarından edinilen bilgiye göre 2022 yılında standartları oluşturulmuş destek eğitim odası sayısı 637'ye ulaşmıştır.

Fakat destek eğitim odalarında görevlendirilen öğretmenlere yönelik bir kriterin mevcut olmadığı görülmektedir. Özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin, bu öğrencilerin eğitimsel ihtiyaçlarını karşılamada kendilerini yetersiz gördükleri gözlemlenmiştir (Tortop & Dinçer, 2016). Destek eğitim odalarının geliştirilmesi, bu odalarda görev yapan öğretmenlerin eksikliklerinin giderilmesi için üniversitelerle iş birliği yapılması önemlidir (Öpengin, 2021).

Özel yetenekli bireylere yönelik çalışma yapan personele ilişkin politikalar

Son yıllarda özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik büyük gelişmeler kaydedilmesine rağmen öğretmen niteliğinin artırılması, programların verimliliği gibi çözülmesi gereken önemli problemler mevcuttur (Sak vd., 2015). Özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin %53,9'u özel yetenekli bireylere yönelik yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir (Ekinci, 2002). Özel yetenekli bireyleri tanılama sürecinde görev alacak öğretmenlerde branşında yeterli bilgiye sahip olmak, yol gösterici olmak, pedagojik yeterliliğe sahip olmak, veliyle iletişim, iş birliği içinde olmak, özel yetenekli bireylerin özelliklerini bilmek, doğru zamanda doğru yerlerle iletişime geçebilmek gibi niteliklerin aranması gerekliliği gözlemlenmiştir (Okan & Tekgül, 2019).

2010-2021 yılları arasında MEB bünyesinde, ORGM ve Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğüyle birlikte yürütülen, özel yetenekli bireylere eğitim sunarken aynı zamanda ilgili personele yönelik hizmet içi eğitim-kurs hizmeti veren program araştırma kapsamında incelenmiştir. Elde edilen verilere göre son on yıl içerisinde MEB-MT Hizmet İçi Eğitim Planına göre özel yeteneklilerle ilgili toplamda düzenlenen 81 kurs-programdan 5727 kişi faydalanmıştır. Öğretmenlere verilen eğitimlerin genellikle, özel yetenekli bireylerin performanslarının artırılmasına katkıda bulunmalarını sağlayacak eğitimlerden ziyade, bu bireylerin tanınmasını sağlayan zekâ testlerini uygulayıcı eğitimler olduğu görülmüştür. Farklı zekâ testlerini tanıtan, uygulanmasına yönelik eğitim veren 49 kurs açılmış olup 2368 kişi kurslardan faydalanmıştır. Ayrıca özel yetenekli bireylerin gelişimine yönelik proje geliştirme, özel yetenekli bireylerin özellikleri, bireylerin gelişimlerine yönelik açılan 33 kursta 3359 kişi eğitim almıştır. 2019 yılında yüz yüze eğitimle yalnızca 450 öğretmene zekâ oyunları kursu eğitimi verilebilmişken, 2020 yılından itibaren bu kursun yoğun bir şekilde verilmeye başlandığı ve uzaktan eğitimin avantajıyla 2021 yılında yaklaşık 40 bin öğretmenin bu kursu aldığı görülmüştür (MEB, 2022b). Uzaktan eğitim uygulamalarının artmasıyla birlikte hizmet içi eğitim sayısının da arttığı görülmektedir.

Amaç

Özel yetenekli bireylere yönelik eğitim-öğretim politikalarına yönelik paydaş görüşlerinin, bu alanda yapılan çalışmaların tespit edilmesinin gelecekte oluşturulacak politikalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda mevcut çalışmada; özel yetenekli bireylere uygulanan eğitim politikalarına ilişkin paydaş görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır.

1. Özel yetenekli bireylerin erken tanılama ve aday belirleme süreçlerine yönelik politikaların belirlenmesinde paydaş kurumların (STK, MEB, TÜBİTAK) aileye ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Özel yetenekli bireyleri tanılama politikalarına ilişkin paydaş kurumların (STK, MEB, TÜBİTAK) görüşleri nelerdir?
3. Özel yetenekli bireylere eğitim veren personele yönelik politikaların belirlenmesine ilişkin paydaş kurumların (STK, MEB, TÜBİTAK) görüşleri nelerdir?
4. Özel yetenekli bireylere yönelik eğitim politikalarına ilişkin paydaş kurumların (STK, MEB, TÜBİTAK) görüşleri nelerdir?
5. Özel yetenekli bireylere yönelik çalışmalarda kurumlar arası iş birliğine ilişkin paydaş kurumların (STK, MEB, TÜBİTAK) görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma belli bir olgu ya da olayın derinlemesine anlaşılması, açıklanması için kapsamlı bir biçimde verilerin toplanıp analiz edilmesi, yorumlanmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Araştırmada, geniş bir çerçeveden mevcut durumun tespiti amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması; araştırmacının sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-işitseller, dokümanlar, raporlar) ile derinlemesine incelendiği, durumların, duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2007). Mevcut çalışmada özel yetenekli bireylere yönelik politikalar durum çalışması olarak bu duruma ilişkin paydaş (STK, MEB, TÜBİTAK) görüşleri alınmıştır.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yönteminde önemli olan, incelenecek konuya ilişkin deneyimi olan kişilere ulaşmaktır. Örnekleme seçiminde ‘özel yetenekli bireylerle çalışma yapan kurumlarda çalışıyor olmak’ kriteri baz alınmıştır. Katılımcıların araştırmanın amacına katkı sağlayacak uygun bireylerden oluşması amaçlanmıştır. Özel yetenekli bireylerle çalışma yapan sivil toplum kuruluşları (STK), bireylerle ilgili karar verici kurum olan MEB-MT, kararların uygulama basamağındaki MEB Taşra Teşkilatından (MEB-TT) katılımcılar ile araştırma yürütülmüştür. MEB tarafından yapılan çalıştaylara katılan STK’ların tamamıyla görüşülmüş, mülakatlar esnasında kartopu yöntemiyle belirlenen STK’larda çalışmaya dahil edilmiştir. Ayrıca TÜBİTAK bünyesinde çalışma yapan bilim merkezleri ile de görüşmeler yapılmıştır. Üç farklı kuruma (STK, MEB, TÜBİTAK) mensup katılımcı grupları ile yapılan görüşmeler, 2021 Aralık-2022 Mayıs aylarını kapsayan 6 aylık bir süreçte tamam-

lanmıştır. Bu araştırmanın yürütülmesi için Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulunun 09.12.2021 tarih ve 34 nolu kararı ile etik onay alınmıştır. Tablo 1’de çalışma grubuna dahil edilen katılımcılara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

No	Katılımcı Kodu	Kurumu	Cinsiyeti	Şehir
1	MEB-MT1	MEB Merkez Teşkilatı	Erkek	Ankara
2	MEB-MT2	MEB Merkez Teşkilatı	Kadın	Ankara
3	MEB-MT3	MEB Merkez Teşkilatı	Erkek	Ankara
4	MEB-MT4	MEB Merkez Teşkilatı	Erkek	Ankara
5	MEB-MT5	MEB Merkez Teşkilatı	Erkek	Ankara
6	MEB-MT6	MEB Merkez Teşkilatı	Kadın	Ankara
7	MEB-MT7	MEB Merkez Teşkilatı	Kadın	Ankara
8	MEB-TT1	MEB Taşra Teşkilatı	Kadın	Ankara
9	MEB-TT2	MEB Taşra Teşkilatı	Erkek	Ankara
10	MEB-3TT	MEB Taşra Teşkilatı	Kadın	Ankara
11	MEB-TT4	MEB Taşra Teşkilatı	Kadın	Ankara
12	MEB-TT5	MEB Taşra Teşkilatı	Erkek	Ankara
13	MEB-TT6	MEB Taşra Teşkilatı	Kadın	Ankara
14	MEB-TT7	MEB Taşra Teşkilatı	Erkek	Ankara
15	MEB-TT8	MEB Taşra Teşkilatı	Kadın	Ankara
16	MEB-TT9	MEB Taşra Teşkilatı	Erkek	Ankara
17	MEB-TT10	MEB Taşra Teşkilatı	Kadın	Ankara
18	MEB-TT11	MEB Taşra Teşkilatı	Kadın	Ankara
19	MEB-TT12	MEB Taşra Teşkilatı	Kadın	Kayseri
20	MEB-TT13	MEB Taşra Teşkilatı	Kadın	Malatya
21	STK1	Bağcılar Belediyesi Enderun	Kadın	İstanbul
22	STK2	Çocuk Vakfı	Erkek	İstanbul
23	STK3	IGATE (International Congress On Gifted and Talented Education)	Kadın	Malatya
24	STK4	Şefkat Okulları	Erkek	İstanbul
25	STK5	Özel Yetenekliler Uygulama ve Araştırma Merkezi	Kadın	İstanbul
26	STK6	Tüm Üstün Zekâlılar Derneği	Erkek	İstanbul

27	STK7	Türkiye Üstün Zekâlı ve Dahi Çocuklar Eğitim Vakfı	Erkek	İstanbul
28	STK8	Türkiye Zekâ Vakfı	Kadın	Ankara
29	STK9	Uluslararası Büyük Eğitimciler ve Özel Eğitimciler Derneği	Erkek	Ankara
30	STK10	Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi	Kadın	Eskişehir
31	STK11	TBMM Meclis Komisyon Başkanı	Kadın	Ankara
32	STK12	Üsküdar Çocuk Üniversitesi	Erkek	İstanbul
33	STK13	Üstün Yetenekli Çocukların Aile Portalı	Kadın	İstanbul
34	STK14	T3 (Türkiye Teknoloji Takımı) Vakfı	Kadın	İstanbul
35	TÜBİTAK1	Antalya Kepez Bilim Merkezi	Erkek	Antalya
36	TÜBİTAK2	Bursa Gökmen Uzay, Havacılık Eğitim Merkezi	Erkek	Bursa
37	TÜBİTAK3	Elazığ Bilim Merkezi	Kadın	Elazığ
38	TÜBİTAK4	Kocaeli Bilim Merkezi	Erkek	Kocaeli
39	TÜBİTAK5	Konya Bilim Merkezi	Kadın	Konya
40	TÜBİTAK6	Kayseri Bilim Merkezi	Kadın	Kayseri
41	TÜBİTAK7	TÜBİTAK	Erkek	Ankara
42	TÜBİTAK8	TÜBİTAK Gebze Fen Lisesi	Kadın	Gebze
43	TÜBİTAK9	TÜBİTAK Dene-yap Atölyesi	Erkek	Ankara

Tablo 1 incelendiğinde; katılımcıların 7'sinin MEB-MT, 13'ünün MEB-TT, 14'ünün STK, 9'unun ise TÜBİTAK bünyesinde görev yaptıkları; katılımcıların 19'unun erkek, 22'sinin kadın olduğu görülmektedir.

Görüşme/mülakat formunun hazırlanması

Araştırmada araştırmacılar tarafından oluşturulan görüşme formu kullanılmıştır. Form hazırlanmadan önce özel yetenekli bireyler ile ilgili politikalar, eğitimler ve uygulamaları içeren alanyazın taranmış, görüşme soruları hazırlanmış, ardından taslak soru formu oluşturulmuştur. Taslak form, değerlendirme yapılması için özel yeteneklilerle çalışan ve bu alanda doktora yapan 3 alan uzmanına gönderilmiştir. Uzman dönütleri sonucunda oluşturulan görüşme formu BİLSEM'lerde özel yetenekli bireylerle çalışan üç farklı uzmana tekrar gönderilmiş, geri dönütlere göre gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Son haline getirilen taslak form dil geçerliliği için kontrol etmeleri amacıyla alanda çalışma yapan 2 uzman tarafından kontrol edilmiş, nihayetinde görüşme formu araştırmada kullanılan son haline kavuşmuştur. Söz konusu taslak formun birinci bölümünü katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin sorular

oluştururken, ikinci bölümünü “Özel yeteneklilere yönelik eğitimi hangi kurum koordine edip, yürütmelidir? Personel seçiminde hangi kriterler olmalıdır?” şeklinde 24 açık uçlu sorudan oluşturmaktadır.

Veri toplama süreci

Araştırma verilerinin toplanmasında, katılımcıların iç dünyalarına erişmek, onların özgün bakış açılarını ortaya çıkarmak amacıyla mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Mülakatlar bizzat araştırmacı tarafından görüşme formuna göre yapılmış, görüşmelerin gidişatına göre yeni sorular sorularak katılımcılardan ayrıntılı görüşler alınmaya çalışılmıştır. Böylece mevcut durumun değerlendirilmesi, özel yetenekli bireylerin tanılma süreçleri, eğitim öğretim programı-müfredatı, personel politikaları konularında derinlemesine analiz yapılması amaçlanmıştır. Görüşmelerde, katılımcıların görev yaptıkları kurumlara göre, birden başlayarak numara verilmiştir (ör. MEB-MT1, MEB-MT2.....MEB-MT7). Katılımcılardan 22’siyle Zoom programı üzerinden; 17’siyle yüz yüze; 1 katılımcıyla telefonla görüşme yapılmıştır. İki katılımcı soruları yazılı olarak cevaplamış; 1 katılımcı ise günlüğünü paylaşmıştır. Araştırmacının özel yetenekli bireylerin tanılma sürecine katılmış olması, tanılma araçlarını kullanma yeterlilik, tecrübesine sahip olması araştırma sürecini olumlu etkilemiştir. Görüşmeler sırasında katılımcılara açıklamalarda bulunulmuş, sohbet ortamı oluşturulmaya çalışılmıştır. Görüşmeler ortalama 50-60 dakika sürmüştür. Araştırmanın tutarlılığını artırmak için katılımcı görüşleri hatalardan ayıklanıp düzenlendikten sonra katılımcılara tekrar gönderilmiş, verdikleri cevapları kontrol etmeleri sağlanmış, teyitleri alınmıştır.

Verilerin analizi ve yorumlanması

Katılımcı görüşleri nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz tekniğiyle incelenmiştir. Betimsel analiz önceden belirlenmiş bir çerçeveye bağlı kalarak nitel verilerin işlenmesi, elde edilen bulguların tanımlanması, yorumlanması aşamalarını içeren analiz yaklaşımıdır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Katılımcı görüşleri incelenirken verilerin kodlanması, kodların hangi temaların altında yer aldığı belirlenmesi, bulguların tanımlanması, yorumlanması aşamaları takip edilmiştir. Verilerin analizinde, kodlamalarda benzer kodlar aynı temalar altında birleştirilmiş, MAXQDA programındaki akıllı kodlama yöntemiyle kodlara son hali verilmiştir. Sorulara verilen cevaplarla ilgili olarak yapılan betimsel analiz sonucunda oluşturulan kodlar, kodların yer aldığı temaların güvenilirliğini sağlamak amacıyla bir akademisyenin daha görüşüne başvurulmuştur. Analizler sonucunda farklı gruplardan gelen görüşlerin alan yazında mevcut verilerle örtüştüğü gözlemlenmiştir. Böylece bulgularda derinlemesine betimleme, zenginleşme imkânı oluşmuştur.

Araştırmanın geçerliliğini sağlamak amacıyla farklı paydaşların aynı konudaki görüşlerinin alınması, konunun farklı perspektiflerden değerlendirilmesine imkân sağlamıştır. Oluşan te-

malar arasında mukayeseye gidilmiş; böylece benzer, farklı yönlerin değerlendirilmesi alınmıştır. Ulaşılan bulguların yorumlanmasında sonuçların doğruluğunu yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılarla bazı katılımcı görüşlerine de yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular başlıklar altında amaçlara uygun şekilde sıralanmıştır. Dört katılımcı grubuna (STK, MEB-MT, MEB-TT, TÜBİTAK) ait tema, kategori, kod tabloları sırasıyla verilmiştir. Kod matris tablosu oluştururken sembol büyüklükleri her grup için kendi içinde hesaplanmıştır. Böylece her grubun kendi içinde daha fazla üzerinde durduğu konular tespit edilmiştir.

Özel yetenekli bireylere yönelik erken tanılama ve aday belirleme politikaların belirlenmesinde ailenin etkisi/katkısı hakkındaki paydaş görüşleri

STK, MEB-MT, MEB-TT ve TÜBİTAK bünyesindeki katılımcıların aileye yönelik görüşlerinin kod matrisi Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Aileye Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi Kod Matris Tablosu

Kod Sistemi	TÜBİTAK-Bilim Merkezleri	MEB Merkez Teşkilatı	MEB Taşra Teşkilatı	STK	TOPLAM
▼ AİLE					0
● Aile eğitimi				16	16
● Ailelerin önemi				2	2
▼ Ailenin desteklenmesi				5	5
● Ailelerin yaşadığı zorluklar				2	2
● Sosyo-ekonomik düzeyin etkisi	4			10	10
● Tanılamada aile etkisi		17	6	21	21
Σ TOPLAM	4	17	6	29	56

Yukarıdaki tablo incelendiğinde özel yetenekli bireylerin tanılanması sürecinde öğrenci ailelerinin etkisine/katkısına yönelik az sayıda soru sorulmuş olmasına rağmen katılımcıların bu konu hakkında fazlaca durdukları gözlemlenecektir. MEB merkez (f=17), taşra teşkilatı (f=6) katılımcıları tanılamada aile etkisinin fazla olduğuna ilişkin görüş bildirirken, STK katılımcıları tanılamada ailenin eğitim düzeyinin daha önemli bir etken olduğu (16) görüşünde yoğunlaşmışlardır. STK katılımcılarının bu görüşü, STK’ların sahada ailelerle daha yakın temasta bulunma imkanına sahip olmaları dolayısıyla ailelerin ihtiyaçlarıyla yaşadıkları problemler hakkında daha fazla bilgiye (f=16) sahibi olabildikleri düşüncesini destekler niteliktedir. TÜBİTAK bünyesinde verilen eğitimlerde süreklilik olmamasından dolayı katılımcıların aileyle ilgili konularda daha sınırlı görüş (f=4) beyan ettikleri gözlemlenmiştir. Ancak TÜBİTAK bilim merkezlerinden faydalanan ailelerin de sosyo-ekonomik durumlarının orta, üst düzeyde olduğu belirtilmiştir.

STK 12: “...tanılanan çocukların anne babaları eğitim seviyesi, eğitimi yüksek kesimden, maddi durumu da orta, üst gelir grubundan kişilerden oluşuyor.”

Çalışmanın yürütüldüğü 4 çalışma grubunun katılımcıların ortak görüşü, özel yetenekli bireylere yönelik mevcut sistemden en fazla (f=21) yararlanan çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik olarak orta, üst gelir grubunda oldukları şeklindedir. ‘BİLSEM’lerde özel okul temsilinin devlet okullarına göre fazla olduğu (MEB, 2019; Özer 2021) verisiyle de örtüşmektedir. Her bireye eşit olarak tanınan fırsatların belli kesimler tarafından kullanılması, özel yetenekli bireylerin tanınmasında sistemsel bir problem olduğunu düşündürmektedir. TÜBİTAK- Bilim Merkezleri bünyesinde verilen eğitimlerin, yürütülen çalışmaların da başvuruya dayalı olduğu göz önünde tutulduğunda, bilinçli, farkındalığı yüksek bireylerin, herkesin yararlanabileceği imkânlardan daha fazla yararlanmakta olduğu; dolayısıyla çocuklarının da avantajlı konumda buldukları tespiti yapılmıştır.

Ülke yönetmek ciddi sorumlulukla birlikte bazı avantajları, prestijli durumları da beraberinde getirmektedir. Aile kod matrisinde de bu durum verilerle doğrulanmaktadır. Çocuklarının ülkesinin geleceğinde etkin olması arzusu ailelerin bu alana daha fazla yönelmesine sebep olmaktadır.

MEB-MT 4: “Türkiye’de ailelerin özel yetenekli öğrencilere bakış açısı diğer ülkelerdeki gibi değil. Herkes özel yetenekli çocuğum olsun istiyor.”

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde tanılama süreçlerinde ailelerin sürece dahil olmalarının nedeninin, özel yetenekli olarak tanılanan bireylerin gelecekte toplumu yönlendirebilecek pozisyonlarda olabilecekleri, genel itibarıyla topluma yön verecek özelliklere sahip oldukları şeklindeki inanca dayandığı düşünülmüştür.

Ayrıca STK katılımcı grubundan ailelerin yaşadıkları zorluk, ihtiyaçlarına yönelik daha detaylı veriler alınabildiğinden, aile eğitimi, yaşanan sorunların çözümüne yönelik politikaların geliştirilmesinde STK’ların katkısının olabileceği değerlendirilmektedir.

Özel yetenekli bireylere eğitim veren personele yönelik politikaların belirlenmesine ilişkin paydaş görüşleri

Dört katılımcı grubun tanılama sürecine yönelik görüşlerinin kod matrisi Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Tanılama-Koordinasyona Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi Kod Matris Tablosu

Kod Sistemi	TÜBİTAK-Bilim Merkezleri	MEB Merkez Teşkilatı	MEB Taşra Teşkilatı	STK	TOPLAM
▼ TANILAMA					1
📌 Özel yetenekli tanımlama		■	■	■	29
> 📌 Tanılama politikası		■	■	■	13
> 📌 Tanılama süreci	■	■	■	■	49
📌 Tanılama sürecinin sonuçlarının değerlendirilmesi		■	■	■	10
> 📌 Tanılamada Yöntem Ve Teknikler		■	■	■	108
Σ TOPLAM	7	51	81	71	210

Tanılamaya yönelik politikalar temasına bakıldığında MEB-MT, MEB-TT ve STK'lardan 'tanımlama yöntemi, tekniklerine' dair daha fazla veri toplandığı (f=108) görülmüştür. Aday belirleme sürecinde etkin rol oynayan MEB-TT katılımcılarının, tanılama sürecine dair MEB-MT, STK'lara kıyasla daha fazla (f=81) görüş bildirdikleri; bunun nedeninin ise sahada yaşanan aksaklıkları, uygulanan politikaları gözlemlene imkânına daha fazla sahip olmalarından kaynaklanabilmektedir. Orta-üst gelir grubundan olan ailelerin, tanılama süreci öncesinde çocuklarını uygulanacak testlere hazırladıkları; hatta buna yönelik kurslara gönderdikleri ifade edilmiştir.

MEB-MT 2: “Bilsem kurslarına giden çocukların çoğu gelir düzeyi yüksek olan Çankaya’da yaşamaktadır.”

Tanılamada MEB-MT, MEB-TT ve STK'lar yöntem, teknikler konusunda daha fazla görüş bildirmişlerdir. Özel yetenekli bireylere yönelik politikalarından sorumlu olan MEB bünyesinde çalışan katılımcıların, tanılama yöntem, tekniklerine ilişkin daha fazla (f=132) değerlendirme yaptıkları, veri sundukları gözlemlenmiştir. Ayrıca tanılama sürecinin çevresel etkenlere maruz kalabildiği ifade edilmiştir. Tanılama sürecinde kullanılan testler, ulaşım imkânları, öğretmenlerin aday gösterilme süreçleri kadar, aile imkânlarının da tanılama sürecini etkilediği ifade edilmiştir.

STK 5: “...zekâ testine ulaşmada bazı kesimler diğerlerine göre daha yetenekli”

Bu durumun BİLSEM’lerde tanılanan öğrencilerle sınırlı olmadığı, STK bünyesinde eğitim alan öğrenci velilerinin sosyo-ekonomik düzeyinin orta-üst seviyede olduğu, kullanılacak zekâ testlerine seçmelerden önce ulaşılabildiği ifade edilmiştir.

TÜBİTAK ve bünyesindeki DENEYAP atölyeleriyle bilim merkezlerinin özel yetenekli bireylere eğitim verme sorumlulukları olmamasına rağmen bazı bilim merkezleri özel yetenekli bireylere yönelik çalışmalar yapmaktadır. İlgili bilim merkezlerinin yürüttükleri çalışmaların BİLSEM’in çalışmalarından farklılıklar arz ettiği görülmüştür. Toplanan veriler ışığında bilim merkezlerinin farklı uygulamalarının, yeni, daha nitelikli politikalar üretilmesi noktasında MEB’e örnek teşkil edebileceği düşünülmektedir.

MEB'e bağlı ilkokullarda da genel yetenek alanında yetenekli olan öğrencilerin tespiti için oluşturulan komisyonlar vasıtasıyla öğretmenlerden istenilen formların doldurulması, yönlendirme yapılması istenmektedir.

MEB-TT 15: “Okulda en güzel komisyonları da oluşturursanız içi boşsa, yetersizlik varsa emin olun şaka gibi bir topluma dönüşürüz.”

Ancak katılımcılar oluşturulan komisyonların aday belirlemeye yönelik yeterliliklere sahip olmadıklarını, uygulamanın güçlendirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Özel yetenekli bireylere eğitim veren personele yönelik politikaların belirlenmesine ilişkin paydaş görüşleri

Dört katılımcı grubun genel politikaların değerlendirmesine yönelik görüşlerinin kod matrisi Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Personele Yönelik Politikaların Değerlendirilmesi Kod Matris Tablosu

Kod Sistemi	TÜBİTAK-BİLİM MERKEZLERİ	MEB Merkez Teşkilatı	MEB Taşra Teşkilatı	STK	TOPLAM
PERSONEL					0
Öğretmen özlük hakları					13
Öğretmen personel seçim kriterleri	■	■	■	■	70
Öğretmenin tanlamadaki yeterliliği			■		7
Öğretmen-personel eğitim	■	■		■	43
Öğretmen-personel özellikleri				■	23
TOPLAM	27	47	33	49	156

Personele yönelik politikaların değerlendirme temasına baktığımızda tüm gruplara ait katılımcıların öğretmen seçme kriterlerine dair fazlaca görüş bildirdiği (f=70) görülmüştür. STK katılımcılarının ise öğretmenlerin eğitimi ve görevlendirilecek öğretmenlerin niteliklerine yönelik görüş bildirdikleri görülmüştür. TÜBİTAK bünyesinde eğitim veren personelin görevlendirilmesi süreklilik arz etmemekte, yapılan projeye göre personel alımı yapılabilmektedir.

MEB-MT 5: “Eğitim veren öğretmenin deneyimden ziyade benim fikrim öğretmenin kabiliyetinin önemli olduğudur.”

Dört katılımcı grubundan bütün katılımcıların, görevlendirilecek personelin nitelikleri arasında deneyim sahibi olmanın öncelikli özelliklerden biri olarak ifade edilmediği gözlemlenmiştir. Bu sebeple özel yetenekli bireyin eğitiminde personelin deneyimli olmasının bir avantaj olarak görülmediği sonucu çıkarılabilir.

MEB-TT 16: “*Özellikle belli bir öğretmenlik tecrübesinde olanlar daha çabuk tanılıyor.*”

Ancak özel yetenekli aday öğrencilerin belirlenmesi sürecinde potansiyel sahibi bireylerin seçilmesinde deneyimin avantaj olarak görüldüğü söylenebilir. Öyle ki tanılama sürecinde öğretmenlik deneyimi daha fazla olan personelin daha doğru kararlar verdiği, daha doğru seçimler yapabildiği ifade edilmiştir. Özel yetenekli adayların tespit edilmesinde deneyim önem arz etmekte, eğitim süreçlerinde eğitim verecek personel kriterlerinin farklılık gösterdiği söylenebilir. BİLSEM bünyesinde özel yetenekli bireylere eğitim veren öğretmenlerin lisansüstü eğitim almaları, mezuniyet sonrası akademik çalışmalara devam etmeleri, mevcut bilgilerini yenilemeleri gerektiği ifade edilmiştir. BİLSEM’lerde eğitim verecek personel seçiminin E2 Değerlendirme Kriterleri Formu kullanılarak yapıldığı gözlemlenmiştir. Fakat MEB bünyesindeki diğer okullarda açılan destek eğitim odalarında özel yetenekli bireylere yönelik eğitim veren personelin seçimine yönelik kriterlerinin olmadığı görülmüştür.

MEB hizmet içi eğitim politikalarının oluşturulması sürecinde öğretmen taleplerinin göz önünde bulundurulmasının yanında uygulanan sistemin eksikliklerinin, ihtiyaçlarının belirlenerek giderilmeye çalışılması; geleceğe yönelik oluşabilecek ihtiyaçların da tespit edilmeye çalışılması gerekliliği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

STK katılımcıları çoğunlukla eğitim verecek personelin iletişim, esneklik gibi kişilik özelliklerinin ön planda olması gerektiği düşünürken; MEB bünyesindeki katılımcıların personelde alan yeterliliğinin de öncelikli değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

MEB-MT 7: “*Bazen farklı soruları olan çocuklarımız olabiliyor. Bu nedenle eğitimciler olarak daha spesifik eğitimleri uzmanlardan almamız gerekiyor. Süper vizyon çok önemli.*”

Katılımcılar verilecek hizmet içi eğitimlerde uzmanlık gerektiren konularda akademisyenlerle iş birliği içinde çalışılması gerektiğini; tek seferlik eğitimlerden ziyade sürece yayılan, tekrarlanan eğitim programlarının oluşturulması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimler akademi desteğiyle verilirken sahada çalışan personelin deneyimlerinin paylaşılması, süpervizyon imkânının verilmesi gerektiği belirtilmektedir.

STK 3: “*IGATE özel yetenekli öğrencilerine eğitim veren BİLSEM öğretmenlerine yönelik yapılan bir kongredir. Zaten katılımcıların büyük çoğunluğu yeterince akademik destek almayan Malatya çevresindeki öğretmenler. Öğretmenler yurtdışından gelen davetlilerin bakış açısını, perspektifini kongre dışında pek bir yerde göremiyor.*”

STK katılımcıları ise öğretmen eğitimlerinin bakanlık tarafından verilen hizmet içi eğitimlerden ziyade üniversiteler tarafından düzenlenecek kongreler, çalıştaylarla desteklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Özel yetenekli bireylere yönelik eğitim politikaları hakkında paydaş görüşleri

Dört katılımcı grubun özel yetenekli bireylerle ilgili çalışmalar yapan personele yönelik görüşleri ifade eden kod matrisi Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5. Eğitim Öğretim Programı Kod Matris Tablosu

Kod Sistemi	TÜBİTAK-Bilim Merkezleri	MEB Merkez Teşkilatı	MEB Taşra Teşkilatı	STK	TOPLAM
▼ EĞİTİM ÖĞRETİM-MÜFREDAT					1
ZEP					4
> Eğitim verilen alanlar	■				28
Eğitim amacı	■				10
> Eğitim programı-müfredat	■	■	■	■	48
Motivasyon				■	3
Σ TOPLAM	45	13	13	23	94

Eğitim öğretim programlarının değerlendirmesi temasında, yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, diğer gruplardan katılımcılar müfredata ilişkin, müfredatı hazırlamakla yetkili olan MEB-MT grubuna kıyasla daha fazla görüş bildirmiştir. MEB-MT müfredat yapmakla sorumlu olmasına rağmen, örneklem grubuna dahil olan katılımcıların eğitime dair genel değerlendirmeler içinde müfredata yönelik daha az ($f=13$) görüş bildirdikleri gözlemlenmiştir. MEB-TT ($f=13$) ile STK ($f=23$) katılımcılarının benzer görüşlere sahip olmaları her iki grubun bilfiil sahada olmalarından kaynaklandığı değerlendirilebilir.

TÜBİTAK bünyesindeki DENEYAP atölyelerinin kendi eğitim programlarını hazırladıkları; bu örneklem grubundan olan katılımcıların eğitim öğretim programlarına dair diğer gruplara kıyasla daha fazla görüş bildirdiği tespit edilmiştir. BİLSEM’lerde verilen eğitimlerin daha zenginleştirilmiş eğitim modellerini içerdiği, eğitimlerin etkinlik temelli olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcılar BİLSEM’lerde müfredatın olmamasını eksiklik olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Az sayıda katılımcı ise proje temelli eğitimin öğrenciler için daha yararlı olduğunu belirtmiştir. TÜBİTAK bünyesindeki DENEYAP atölyelerinde öğrenci seçimlerinin belli bir yeteneğin üstünde performans sergileyebilen öğrenciler arasından yapıldığı ancak seçimin zekâ testleriyle değil, proje kapsamında geliştirilen yöntemlerin uygulanarak yapıldığı ifade edilmiştir.

TÜBİTAK 8: “En zor olan kısım eğitim programının, müfredatın içeriğinin hazırlanması. Çünkü müfredatın belirlenmesi geliştirilmesi çok zor bir süreç. Öğrenci belirlenmesi, eğitmen belirlenmesi, eğitim sürecinin yönetilmesi eğitim programına, müfredata göre biraz daha kolay. Alınan dönütler sonrasında revize edilmesi gereken kısımlar olursa yapılıyor; biz

bunları da yapıyoruz. Yani biz yaptık, oluşturduk değil. Sonrasında içerikler güncel olarak revize ediliyor.”

DENEYAP atölyelerinde projenin sonlarına gelmesine rağmen müfredatın sürekli olarak ihtiyaca yönelik yenilediği, güncellendiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla müfredatın gereksiz görülmesi söz konusu olmadığı gibi, hazırlama sürecinin zor, uzun soluklu olduğu belirtilmiştir. Bu minvalde hazırlanan birçok ders içeriğinin üst düzey performans sergileyebilen bireylere yönelik olduğu vurgulanmıştır. TÜBİTAK bilim merkezleri koordinatörü, DENEYAP atölye koordinatörüyle yapılan görüşmelerde MEB’in imkânlardan yararlanmaya yönelik bir taleplerinin olmadığı; bilim merkezlerinin uluslararası düzeyde imkânlarının olduğu ifade edilmiştir.

TÜBİTAK 7: *“Yurtdışındaki bilim merkezleriyle yarışacak durumdayız. Bilim Merkezi’ndeki içerikler, eğitim atölyeleri, sergi kısmı var. Bir de background oluşturmaya başladık. Daha iyi duruma geliyoruz.”*

Tüm veriler ve gözlemler sonucunda MEB’in ilgili diğer kurumlardan yani gerek STK’lar bünyesinde gerekse TÜBİTAK- bilim merkezlerinde yürütülen müfredat, öğretmen eğitimi vb. çalışmalardan faydalanabileceği düşünülmektedir. Dört katılımcı grubun eğitim-öğretim programına, müfredata yönelik görüşlerinin kod matrisi Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi Kod Matris Tablosu

Kod Sistemi	TÜBİTAK-Bilim Merkezleri	MEB Merkez Teşkilatı	MEB Taşra Teşkilatı	STK	TOPLAM
✓ EĞİTİM POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ					0
✓ BİLSEM- Destek eğitim odalarının karşılaştırılması		■	■	■	19
> BİLSEM eğitiminin değerlendirilmesi		■	■	■	78
✓ Destek eğitim odalarının değerlendirilmesi		■	■	■	13
✓ Sınıf atlama			■	■	30
Σ TOPLAM	0	51	24	65	140

Eğitim politikalarının değerlendirilmesi temasına yönelik yukarıdaki tablo incelendiğinde TÜBİTAK-bilim merkezi sorumlusu, bilim merkezleri katılımcıları, DENEYAP atölyeleri katılımcılarıyla yapılan görüşmelerde eğitim politikalarının değerlendirilmesine yönelik görüş bildirilmediği görülecektir. Tabloya göre MEB-MT, STK gruplarına dahil olan katılımcılarının BİLSEM’e (f=78) yönelik daha fazla fikir beyan ettiklerini; MEB-TT grubundan katılımcılarının ise sınıf atlama başlığı hakkında (f=30) diğer gruplara nispeten daha fazla görüş bildirdikleri gözlemlenmiştir.

Tüm değerlendirmeler, gözlemler sonucunda çalışma alanlarına yönelik politikalar hakkında, sahada çalışanların daha fazla deneyime sahip olduğu düşünülebilir. BİLSEM eğitim programları hakkında okullarda oluşturulan destek odalarında verilen eğitimlere kıyasla daha fazla değerlendirme yapılmasının sebebinin destek eğitim odalarının MEB bünyesinde 2015

yılından itibaren açılmış olması, henüz oturmamış bir sisteme sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

MEB-MT 4: “Destek eğitim odalarında şöyle bir sorun var. Kalifiye eleman yok kalifiye öğretmen yok, tam istendiği gibi çalışmıyor.”

Bunun yanına BİLSEM’lerde de bazı sorunların yaşandığı ifade edilmiştir.

STK 10: “Burada tamamen velinin desteğiyle bu çocuklar gelip gidiyor. Maddi imkânı varsa bunu kendi arabasıyla götürüp getirebiliyor. Bu imkânı olmayan, sosyoekonomik durumu kötü olanların ayrılmak zorunda kalmaları ciddi sorun oluşturuyor.”

BİLSEM’lerde ilkokul ikinci sınıftan lise son sınıfa kadar eğitim verilmektedir. Ancak 8. sınıfta sınava giren öğrencilerin yıl boyunca devamsızlık yapabildikleri ifade edilmektedir. Sınav hazırlanan öğrencilerin devamsızlık yapmak zorunda olmaları, personel, kurumun pasif duruma düştüğünü, buna yönelik politikaların geliştirilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

BİLSEM’lerde eğitim alan özel yetenekli öğrenci ailelerinin gerek ekonomik gerekse kişisel sebeplerden dolayı ulaşım konusunda sorunlar yaşadıkları; eğitim alan öğrencilerin ulaşımı konusunda hizmet sunulması gerektiği ifade edilmiştir. Bu durum, alt gelir grubundaki aileler için caydırıcı olurken, orta ve üst gelir grubundaki bireyler için avantaj olabilmektedir.

Özel yetenekli bireylerin aday olma süreçlerinde, öğretmenlerin konuyla ilgili bilgi düzeylerinin, sürecin sağlıklı ilerlemesinde önem arz ettiği; özel yetenekli bireylerin öğretmenlerine verilen eğitimlerin son yıllarda arttığı ancak yeterli düzeyde olmadığı ifade edilmiştir. Bu görüş araştırmacı tarafından incelenen 2010-2021 MEB hizmet içi eğitim programındaki verilerle örtüşmektedir.

Özel yetenekli bireylere yönelik uygulamalardan biri de sınıf atlamaya yönelik (f=30) değerlendirmelerdir. MEB TT katılımcıları öğrencilerin fiziksel, psikolojik gelişimlerinin önem arz ettiğini ifade etmektedirler. Ancak kişisel özelliklerin ön planda olması gerektiği ifade edilirken, küçük yaşta üst düzey eğitim alabilecek bireylere yönelik politikaların ihtiyacı karşılamadığı belirtilmiştir. STK katılımcı değerlendirmeleri, öğrencinin sadece bir sınıf atlatılması değil; hızlandırılmış bir şekilde daha üst düzey eğitim seviyelerine geçiş yapabilmelerinin örneğin üniversitelerde eğitim almalarının önünün açılması gerektiği yönündedir. Ancak özellikle tanılama sonrasında eğitim sürecinin bu bireylere doyum sağlayacak uygulamalardan yoksun olduğu belirtilmiştir. Dört katılımcı grubun eğitim politikalarının değerlendirilmesine yönelik görüşlerinin kod matrisi Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Kurumlar Arası İş Birliği Kod Matris Tablosu

Kod Sistemi	TÜBİTAK-Bilim Merkezleri	MEB Merkez Teşkilatı	MEB Taşra Teşkilatı	STK	TOPLAM
▼ KURUMLARARASI İŞBİRLİĞİ					1
▶ STK-MEB işbirliği		■	■	■	53
▶ MEB bilim merkezi işbirliği	■				26
▶ Bilim merkezi - STK işbirliği					3
▶ Bilim merkezleri arası ve TÜBİTAK işbirliği	■				8
▶ Bilim merkezi - Üniversite işbirliği	■			■	13
▶ Kurumlararası işbirliği				■	6
▶ TÜBİTAK koordinasyon				■	1
Σ TOPLAM	55	24	1	31	111

Kurumlar arası iş birliği başlığı altındaki veriler değerlendirildiğinde, TÜBİTAK-Bilim Merkezleri'nin kurumlar arası iş birliğinde önemli bir beceri, deneyime sahip oldukları (f=55); MEB ile STK'lar arasında yapılan iş birliğinin de fazla (f=53) olduğu görülmektedir. Özellikle TÜBİTAK bünyesindeki bilim merkezlerinin genelinin üniversitelerle protokoller imzaladığı, akademisyenlerden teknik destek, danışmanlık aldığı görülmüştür.

TÜBİTAK 2: “Bilim merkezi bünyesinde üniversitelerle iş birlikleriyle akademi desteği alınmaktadır. Burada bizim kendi yetişmiş insan gücümüzü kullanarak çalışma yapıyoruz. Çünkü bilim merkezi bünyesinde mühendislerimiz, astronomlarımız, temel bilimcilerimiz, öğretmenlerimiz var.”

TÜBİTAK'a bağlı bazı bilim merkezlerinin özel yetenekli bireylere yönelik eğitim çalışmaları yürüttükleri; eğitimlerin akademisyenler, akademisyenlerin önerdikleri üniversite öğrencileri, stajyerler tarafından verildiği ifade edilmiştir. Eğitimler öğretmenlik eğitimi alan bir personel, öğretmen olmayan ancak eğitim verdiği alanla ilgili bir yüksek lisans, doktora programına dâhil olan personelle verilmektedir. TÜBİTAK bünyesindeki çalışmalarda eğitimlerin iki eğitici tarafından verildiği, eğitimcilerden birinin eğitim fakültesi mezunu, diğeri de ilgili eğitim alanlarında ya yüksek lisans ya da doktora eğitimi almış uzman olarak seçildiği ifade edilmiştir.

MEB-MT 3: “Şu anda 1150 civarında tasarım tescili almış durumdayız onun haricinde üniversitelerle yapmış olduğumuz iş birlikleri var.”

Üniversitelerle yapılan iş birliğinin çalışmaları kolaylaştırdığı; eğitmen bulmakta avantaj sağladığı görülmüştür. Ayrıca bilim merkezlerinin var olan imkanlarından da üniversitelerin yararlandığı görülmüştür. MEB-Üniversite iş birliğinin ise genellikle akademisyenlerden alınan kısa süreli eğitimler şeklinde olduğu; eğitimlerin de öğretmenlerin mesleki gelişimini sağlamaya yönelik olduğu belirlenmiştir. MEB bünyesinde yapılan çalışmalarında üniversitelerle iş birliği yapılarak projeler geliştirilmekte ancak derslerin görevli öğretmen tarafından işlenmesi beklenmektedir.

MEB-TT 7: *“Sadece alan bilgisi değil, fizik öğretmeninden sadece fizik bilmesi değil aynı zamanda Fizik Olimpiyatlarıyla ilgili bir çalışma yapması bekleniyor.”*

BİLSEM’lerde yürütülen çalışmalarda, verilen eğitimlerde öğretmenlerin yoğun bir iş yükünün altında ezildikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca TÜBİTAK bilim merkezlerinin BİLSEM’lere kıyasla daha iyi fiziksel şartlara, materyal imkânına sahip olduğu belirtilmiştir. Bilim merkezlerine başvurular aileler, eğitim alacak öğrenciler tarafından yapılmakta olduğu; özellikle BİLSEM öğrencilerinin talepleri olduğu ifade edilmiştir. yani MEB- TÜBİTAK bilim merkezleri arasında protokoller olmamasına rağmen BİLSEM’e kayıtlı öğrenciler kendi imkanlarıyla da bu kurumlardan yararlanabilmektedir. Ayrıca TÜBİTAK bilim merkezlerinde hem fiziksel imkânların kullanılması hem de eğitmen desteği noktasında destek verildiği ifade edilmiştir.

TÜBİTAK 4: *“Bilim merkezlerinin imkânları BİLSEM’lerden fazla. Bizde eğitim materyalleri, cihazlar daha fazla olduğu için onlar kendi yetişemedikleri bazı konularla ilgili çalışmak istiyorlarsa bize çağrıda bulunuyor. Biz eğitmen desteği veriyoruz, bazen ayda 3-4 kurs açabiliyoruz. Zaten katılan öğrencilerin çoğu yani başarılı görülen öğrencilerin çoğu BİLSEM’lerde eğitim görüyor.”*

Akademisyenler ile iş birliğinin hem personel eğitimi hem de uygulamalara yönelik danışmanlık hizmetlerinin alınması şeklinde olduğu ifade edilmiştir. Ancak bazı STK katılımcıları, MEB’in sadece belirli bazı üniversitelerle iş birliği içinde olduğunu ifade etmiş; sürekli aynı akademisyenlerle yapılan iş birliklerinin akademik tekelleşmeye yol açabileceği şeklindeki kaygılarını paylaşmışlardır.

Özel yetenekli bireylerle çalışan STK’ların kendi aralarında da iş birliğinin oluşturulmadığı; bu dernek, vakıfların aynı çatı altında toplanmadığı ifade edilmiştir. TÜBİTAK bünyesindeki bilim merkezlerinin kuruluş aşamasında iş birliği içinde oldukları; ancak proje uygulama süreçlerinde edinilen deneyimlerin paylaşılması, personel eğitimi vb. gibi konularda iş birliklerinin olmadığı ifade edilmiştir.

TÜBİTAK 7: *“Mevcut bilim merkezlerinin personel eğitiminde ortak koordinasyonu yok ancak yeni bilim merkezleri için iş birliği yapılıyor.”*

Kurumlar arası iş birliğini en fazla yapan TÜBİTAK destekli bilim merkezleri arasında bile mevcut olan potansiyelin, deneyimin paylaşılmasına yönelik yeterli iş birliği çalışmasının olmadığı görülmüştür. MEB ile bilim merkezleri arasındaki iş birliğinin genellikle okulların bilim merkezlerini ziyaret etmesi şeklinde olduğu; STK’lar, TÜBİTAK destekli bilim merkezlerinin arasındaki kurumlar arası ilişkinin ise—bazı bilim merkezleri istisna olmakla birlikte—zayıf olduğu görülmüştür.

MEB- STK'lar arasında iş birliğinin fazla olmasına rağmen STK'ların hazırlanan politikaları etkilemede yeterli olmadıkları ifade edilirken, yapılan toplantılarda alınan kararların uygulamaya geçirilememesinin STK katılımcılarında umutsuzluğa sebep olduğu gözlemlenmiştir. STK katılımcıları sürekli olarak MEB bünyesinde personel değişikliği yapıldığını, bunun olumsuz etkiler doğurduğunu ifade etmişlerdir

Yapılan görüşmelerde, ülkemizde aynı alanda çalışmalar yapan kurumlar arasında deneyimlerin karşılıklı paylaşılması noktasında yapılan çalışmaların, kurumlar arası iş birliğinin yeterli olmadığı belirtilmiştir. Dört katılımcı grubun kurumlararası iş birliği sürecine yönelik görüşleri kod matrisi Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. MEB Merkez Teşkilatı-Taşra Teşkilatı Olarak Oluşturulan Katılımcı Grupların Kod Matrisi

Kod Sistemi	TÜBİTAK-Bilim Merk...	MEB Merkez Teşkilatı	MEB Taşra Teşkilatı	STK	TOPLAM
> AİLE					56
> EĞİTİM ÖĞRETİM-MÜFREDAT					94
> EĞİTİM POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİL					140
> GENEL POLİTİKALARIN DEĞERLENDİRİLMEŞ					119
> KURUMLARARASI İŞBİRLİĞİ					111
> PERSONEL					156
> TANILAMA					210
Σ TOPLAM	138	258	166	324	886

Dört katılımcı grubun kod matrislerine bakıldığında STK'ların özel yetenekli bireylere yönelik uygulamalar hakkında oldukça fazla görüş bildirildiği görülmektedir.

Katılımcılar öncelikle tanılama (f=210); personele yönelik uygulamalar (f=156); eğitim politikaları (f=140); genel politikaların değerlendirmesi (f=119); kurumlar arası iş birliği (f=111); eğitim öğretim, müfredat programları (f=94) hakkında, özel yetenekli öğrencilerin ailelerine yönelik değerlendirmeler (f=56) yapmışlardır. Yedi temayla ilgili kod sayılarına göre STK'ların (f=324) ilk sırayı; politika uygulayıcısı olarak MEB-MT'nin (f=258) ikinci sırayı; sahada çalışmalar yapan MEB-TT'nin (f=166) üçüncü sırayı, TÜBİTAK_Bilim Merkezi (f=138) katılımcıların değerlendirmelerinin ise dördüncü sırayı aldıkları görülmektedir.

TÜBİTAK, bilim merkezleri katılımcılarının çalışma alanları olmadığından özel yetenekli bireylerin aileleri, eğitim politikalarının belirlenmesine yönelik değerlendirmelerde bulunmadıkları tespit edilmiştir. Ancak bu merkezlerde -DENEYAP gibi- müfredata yönelik, kurumlar arası iş birliğine yönelik çalışmaların yürütüldüğü gözlemlenmiştir. Ayrıca bu merkezlerde kurumsal olarak eğitim verebilmek amacıyla öğrenci seçimlerinin yapıldığı; seçimlerin zekâ testleriyle değil toplulukla yürütülen projelerde üst düşünme becerisi öne çıkan bireyler arasından yeni nesil sorular kullanılarak yapıldığı tespit edilmiştir. Özetle bu kurumlarda öğrenci seçmeleri zekâyâ yönelik yapılmamaktadır denilebilir.

Bilim merkezlerinden bazılarında örnek olabilecek özel yetenekli bireylerle ilgili çalışmalar yapmakta; ayrıca ülke genelinde BİLSEM öğrencileriyle belirli aralıklarla bilim şenlikleri düzenlenmektedir.

TÜBİTAK 4: *“Bilim merkezi olarak bir şenlik yaptık. Kalabalıktı. Her BİLSEM’den 3 öğrenci olmak üzere 80 ilden katılım vardı. Hemen hemen bütün bilim-sanat merkezleri geldi.”*

Bilim merkezlerinin BİLSEM öğrencilerine yönelik yürütülen çalışmalarda mevcut imkânlarının kullanılması fırsatını da tanıdıkları ifade edilmiştir.

STK katılımcıları, tanılama yapacak kurumlarla özel yetenekli bireylere yönelik sanat, spor çalışmalarının artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. STK katılımcıları, tanılamada özel okulların daha fazla öğrenciyi tanılama için yönlendirdiğini bunun bir prestij meselesine dönüştüğünü ifade etmişlerdir. Tanılamada bireylerin yaş faktörünün göz ardı edildiği, sınıflara göre seçme yapıldığı ifade edilmiştir. Aynı sınıfta farklı yaşlarda öğrencilerin bulunmasının yaşı büyük olan öğrencilerin lehine olduğu belirtilmiştir. STK katılımcıları ayrıca ailelere eğitim verilmesi ve bu ailelerin desteklenmesi gerektiğini hatta maddi imkânı olmayan ailelerin çocuklarına eğitim verilecek alanların sağlanmasına dikkat çekmektedirler. STK’ların, özel yetenekli bireylere sağlanan imkânların diğer özel eğitime muhtaç bireylere göre arka plana atıldığına dair görüşleri mevcuttur. Örneğin özel gereksinimli bireylere sağlanan ulaşım, yemek gibi imkânların özel yetenekli bireylere de sağlanmamasının eşitlik ilkesine aykırı olduğu ifade edilmiştir. MEB-MT katılımcıları buna yönelik çalışmalar yaptıklarını ifade etmiştir. Ancak STK katılımcılarının bu konudaki çalışmaları yeterli bulmadıkları görülmektedir.

STK’ların özel yetenekli bireylerin ailelerine, eğitim verecek öğretmenlere yönelik eğitimler verdikleri; alanda çalışma yapan STK’ların her birinin farklı alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin bazı STK’lar MEB’le iş birliği içinde politika geliştirilmesine yönelik çalışmalar yaparken bazı STK’lar aile eğitimi üzerinde yoğunlaşmaktadır. STK katılımcılarının politikalara yönelik değerlendirmelerinin oldukça fazla olması saha deneyimlerinin olmasının yanı sıra katılımcıların çoğunun özel yetenekli bireyler konusunda çalışma yapan eğitimci, veli, gönüllerden oluşmasının etkili olabileceği değerlendirilmiştir. MEB-TT katılımcılarının, tanılama süreciyle aday belirleme süreçlerinin üzerinde durdukları; öğretmenlerin aday belirleme sürecinde yaşanan aksaklıklarla ilgili ayrıntıları daha fazla görebildikleri, bilgi verdikleri görülmüştür.

Dört katılımcı grubun farklı temalarda yoğunlaştıkları görülmüştür. Politika yapıcılarının grupların üzerinde durduğu temalara ilişkin görüşlerinden yararlanmaları gerektiği düşünülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik uygulanan politikalar önem arz etmektedir. Araştırmada STK, MEB, TÜBİTAK-Bilim merkezlerinde çalışma yapan katılımcılara tanımlama, eğitim öğretim, personele yönelik politikalara dair değerlendirmeleri sorulmuştur.

Araştırmada yürütülen politikalarla gelecek politikaların değerlendirmesinde öğretmen görüşlerinin önem arz ettiği görülmüştür. Zira MEB MT düzeyinde fark edilmeyen ayrıntıların öğretmenler tarafından ayrıntılı olarak dile getirildiği görülmektedir. Bu nedenle politikaların hazırlanmasında sahadan bire bir bilgi alınması zaruridir. Bu sebeple hızlı veri akışının olduğu, uygulamaların değerlendirildiği bir altyapının MEB tarafından oluşturulması gerektiği görülmüştür.

Araştırmada aday belirleme, erken tanımlama süreçlerine yönelik uygulanan politikalar incelendiğinde, tanımlamanın ilk basamağı olan aday belirleme süreci için okullarda oluşturulan komisyonların yeterli olmadığı görülmüştür. Bunu destekleyen bir araştırma Dağlıoğlu ve Suveren'in (2013) bulguları ile örtüşmektedir. Bu nedenle aday belirleme sürecinde görev alan öğretmenlere süreç başlamadan önce eğitim verilmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Özel yetenekli bireylerle çalışma yapan öğretmenlere yönelik eğitim modüllerinin oluşturulmasında da yararlı olacağı değerlendirilmiştir.

MEB'in yanı sıra Sağlık Bakanlığı bünyesindeki aile hekimliklerinde erken çocukluk döneminden itibaren tanımlama sürecine destek sağlayabilecek bir altyapının oluşturulmasının faydalı olabileceği değerlendirilmiştir. Sağlık Bakanlığı tarafından tespit edilen erken çocukluk dönemi verilerinin, MEB tarafından okul döneminde değerlendirilmesi mevcut aday sürecinin daha zenginleşmesine neden olacaktır.

Katılımcılar özel yetenekli bireylerin ailelerinin çoğunluğunun orta-üst sosyo-ekonomik gelir grubuna ait olduğunu ifade etmişlerdir. Özer'e (2021) göre üst gelir grubundaki bireylerin tanılamada diğer gruplara göre daha avantajlı olduğu verisi mevcuttur. Yine öğretmenler, üst sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelerin çocuklarının alt sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelerin çocuklarına göre daha fazla özel yeteneğe sahip olduklarını ifade etmektedirler (Bianco, Harris, Garrison-W & Leech, 2011; Yıldırım & Öz, 2018). Yine 2019 yılı verilerine göre BİLSEM'lerde eğitim alan devlet okuluna kayıtlı öğrenci sayısı 11.900 iken, özel okula kayıtlı öğrenci sayısı 4.401'dir (Özer, 2021). Devlet okullarında genel öğrenci sayısı 2019 yılında ilkokullarda 10.359.996 iken, özel okullarda 621.513'tür (MEB, 2019). Okulları genel öğrenci sayısı açısından değerlendirecek olursak özel okul temsilinin daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca Şenol (2011) BİLSEM'deki öğrenci velilerinin %25'in öğretmenlerden oluştuğunu; bunun nedeninin diğer meslek gruplarına göre öğretmenlerin BİLSEM hakkında daha fazla bilgiye sahip olmasından kaynaklandığını ifade etmektedir. Ailelerin sosyo-eko-

nomik durumlarıyla bilinç düzeylerinin bireylerin tanılama sürecinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Ailenin tanılamaya etkisini azaltmak için genel tarama modelinin uygulanmasının erken yaşlardan itibaren başlamasında, tanılama yöntem, tekniklerin çeşitlenmesinde yarar vardır.

Özel yetenekli bireylere eğitim veren personel politikaları ele alındığında, BİLSEM öğretmen seçimlerinde kriterler mevcut olduğu; destek eğitim odalarında görev alan öğretmenlere yönelik kriterlerin mevcut olmadığı görülmüştür. MEB-TT katılımcıları özel yetenekli bireylerin özelliklerine uygun eğitim yeterliliğine sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca takip edilecek bir eğitim programı destek eğitim odalarında da mevcut değildir. Bunun yanında Öpengin (2021) destek eğitim odalarıyla ilgili öğretmen, velilerin olumlu tutumlarının olduğunu belirtmiştir. BİLSEM'e gitme imkânı olmayan öğrencilerin destek eğitim odalarında eğitim almaları bir avantajdır. Ancak mevcut aksaklıkların giderilmesi bu eğitimin niteliğini arttıracaktır. Bu doğrultuda öğretmenlere yönelik özel yetenekli bireylerle ilgili eğitim modüllerinin geliştirilmesi; destek eğitim odalarında görev yapacak öğretmenlerin bunlardan yararlanması gerekmektedir. BİLSEM'lerde öğretmenlerden hem ders vermesi hem de proje yürütmesi beklenirken, bazı STK'lar, TÜBİTAK- Bilim Merkezlerinin iki eğitimciyle eğitim verdikleri görülmüştür. Bu uygulamaya yönelik MEB'in bir değerlendirme yapmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Bazı STK'larda, TÜBİTAK bünyesinde yapılan çalışmalarda eğitim sırasında öğretmenin yanında alanında uzman olan bir kişinin de derse eğitimci olarak katıldığı, bu durumun eğitimi daha verimli hale getirdiği gözlemlenmiştir. BİLSEM'lerdeki öğretmenlerden ise hem pedagojik eğitimlerinin hem de alan bilgilerinin yeterli olmasının beklenmesinin çok zorlayıcı olduğu düşünülmektedir. BİLSEM'lerde de benzer bir uygulamanın yapılmasının faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Bazı STK, TÜBİTAK, MEB katılımcılarının akademisyenlerle çalışmayı tercih ettikleri görülmektedir. Akademinin sürece dâhil edilmesiyle kurumlar arası koordinasyonu sağlayacak bir yapının oluşabileceği düşünülmektedir. Bunu destekleyen bir çalışmada, öğrenci, öğretmen, yönetici, BİLSEM çalışanlarının üniversitelerle iletişim kurmayı tercih ettikleri yönündedir (Akbüer, Erdik, Güney, Gaye-Çimşitoğlu & Akbüer, 2019).

Özel yetenekli bireylere yönelik eğitim politikaları incelendiğinde, bu bireylere yönelik eğitimlerin BİLSEM ve destek eğitim odalarında verildiği gözlemlenmiştir. BİLSEM'lerde proje temelli eğitim verilmekte, müfredat uygulanmamaktadır. Bunun yanında STK, MEB-TT katılımcıları müfredatın gerekli olduğu görüşündedir. MEB-MT katılımcıları ise eğitimlerin proje temelli olduğunu, bunun öğretmen, öğrenciler tarafından daha çok tercih edildiğini ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda bazı ülkelerde farklı uygulamalar mevcuttur. Örneğin İs-

rail’de müfredat doğrultusunda Arapça eğitim alan özel yetenekli bireylerin, müfredatı olmayan İbranice eğitim alan özel yetenekli bireylere kıyasla uluslararası sınavlarda daha iyi performans sergiledikleri görülmektedir (David, 2019). Bu araştırma müfredatın eğitim kalitesinin olumlu yönde etkilediğinin bir göstergesidir. MEB tarafından uygulanan özel yetenekli bireylere yönelik uygulanan bir müfredat mevcut değildir. Bazı STK katılımcıları TÜBİTAK-DENEYAP atölyeleri gibi projeler için geliştirilen eğitim programlarının mevcut olduğunu; bu programlarının sürekli olarak yenilendiğini belirtmişlerdir. Bu programların akademisyenler ve sahada çalışma yapan öğretmenlerle iş birliği içerisinde geliştirildiği görülmüştür. Devinimsel müfredat özelliği taşıyan bu çalışmalardan MEB’e örnek teşkil edebileceği düşünülmektedir.

Özel yetenekli bireylere yönelik çalışmalarda kurumlar arası iş birliği incelendiğinde STK katılımcıları, MEB’in kurumlar arası iş birliğinde yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir. Ancak STK’lar arasında da iş birliğinin olmadığı görülmüştür. STK’ların bir çatı altında toplanarak alanın gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. TÜBİTAK bünyesindeki bilim merkezlerinin kuruluş aşamasında iş birlikleri mevcutken, sonrasında bu kurumların personel eğitimi vb. gibi konularda iş birliği yapmadıkları tespit edilmiştir.

STK’ların, MEB vb. kurumlarla birlikte birçok çalıştayın ve sempozyumun organize edilmesine; gerekli raporların düzenlenmesine katkı sağladığı, ancak kararların uygulanması aşamasında problemler yaşandığı ifade edilmiştir. Alınan kararların uygulanmaması nedeniyle STK’ların alanla ilgili ümitsizliğe kapıldığı, değişime olan inançlarının kaybolmaya başladığı gözlenmiştir. TBMM meclis komisyonunun (2012) yaptığı komisyon çalışmasının 17 ay sürmesi; raporun gecikmeli yayınlanması, kararlarının çoğunun uygulanmaya koyulmaması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Card ve Giuliano’ya (2016) göre eğitim paydaşlarının pozitif yönde değişime olan inancının zayıflaması, karamsarlıklara yol açabilmektedir. Bu durumun ülkemizde de yaşanabileceği gözlemlenmiştir.

MEB, STK ve TÜBİTAK bünyesindeki katılımcıların kurumlar arası iş birliğine olumlu baktıkları ancak yeterli iş birliğinde bulunmadıkları görülmüştür. Örneğin 1950’li yıllarda Rusya’nın uzay çalışmalarında göstermiş olduğu başarının özel yetenekli bireylerle yaptığı çalışmaların bir sonucu olduğu tespit edilmiştir. Bu başarı dünyada farkındalıklar oluşturmuş; bu doğrultuda ABD’de hazırlanan Marland raporunda (1972) özel yetenekli bireylerin eğitimlerine yönelik çalışmalara başlanmıştır. Bu araştırma sırasında ülkemizde GUHEM, Türkiye Uzay Ajansı gibi kurumlarda yürütülen uzay çalışmalarında özel yetenekli bireylerin dahil edilmediği görülmüştür. Başta uzay çalışmaları olmak üzere üst bilişsel becerilerin gerektiği çalışmalara özel yetenekli bireylerin dahil edilmesinin hem bu bireylerin kapasitelerinin gelişmesine hem de yapılan çalışmanın niteliğinin artmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Kurumlar arası iş birliğinin yapılması; mevcut imkân, deneyimlerin paylaşılmasının gelişime katkı sağlayabileceği değerlendirilmiştir. Kurumlar arası iş birliği beceri, deneyiminin yeterli olmadığı; iş birliği becerilerinin geliştirilebilmesi için kurumların hizmet içi eğitimlere yönelmeleri gerekliliğinin olduğu düşünölmektedir. Ayrıca kurumlar arası iş birliğinin etkinleştirilmesi için teknik altyapının geliştirilmesi; kurumlar arası etkin iş birliğine yönelik akademik çalışmaların yürütölmelerinin yararlı olabileceği değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın yürütölmeleri için Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulunun 09.12.2021 tarih ve 34 no'lu kararı ile etik onay alınmıştır.

Kaynakça

- Akbüber, B. A., Erdik, E., Güney, H., Gaye-Çimşitoğlu, G., & Akbüber, C. (2019). Bilim ve sanat merkezleri'nde özel yetenekli öğrencilerin sorunlarının değerlendirilmesinde bir yöntem önerisi "Özel Yetenekli Çocuk Çalıştayı". *Journal of Gifted Education and Creativity*, 6(1), 22-39.
- Ataman, A. (2003). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, .
- Bianco, M., Harris, B., Garrison-Wade, D., & Leech, N. (2011). Gifted girls: Gender bias in gifted referrals. *Roeper Review*, 33(3), 170-181. doi: 10.1080/02783193.2011.580500
- Card, D., & Giuliano, L. (2016). Universal screening increases the representation of low-income and minority students in gifted education. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(48), 13678-13683. doi:10.3386/w21519.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2. bs). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Dağlıoğlu, E., & Suveren, S. (2013). Okul öncesi dönem üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde öğretmen ve aile görüşleri ile çocukların performanslarının tutarlılığının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(1), 431-453.
- David, H . (2019). Teaching mathematically gifted students in ısrail: the state of the art. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 7(1), 57-69. doi: 10.17478/je-gys.466451
- Ekinci, A. (2002). *İlköğretim okullarının üstün yetenekli çocukların eğitimine elverişlilik düzeyi ile ilgili öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi (Batman ili örneği)*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Gallagher, J. J. (2015). Political issues in gifted education. *Journal for the Education of the Gifted*, 38(1), 77-89. doi:10.1177/0162353214565546.
- Gökdere, M., & Ayvacı, H. Ş. (2004). Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli çocuklar ve özelliikleri ile ilgili bilgi seviyelerinin belirlenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 17-26.
- Gross, M. U. (1999). Small poppies: Highly gifted children in the early years. *Roeper Review*, 21(3), 207-214. doi: 10.1080/02783199909553963

- Gülkaya, Ş.(2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin üstün yetenekli çocuklara yönelik algı ve eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşe.
- Marland, S. P. (1972). *Education of the gifted and talented: Report to the congress of the United States by the U.S. Commissioner of Education*. Washington: U.S. Government Printing Office. <https://www.valdosta.edu/colleges/education/human-services/document%20marland-report.pdf> (Erişim Tarihi:10.02.2021).
- MEB (2013). Özel yetenekli bireylerin eğitim strateji ve uygulama kılavuzu. https://orgm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2013_11/25034903_zelyeteneklibireylerineitimestratejiveuygulamaklavuzu.pdf (Erişim Tarihi:14.02.2021).
- MEB (2015). Destek eğitim odası açılma genelgesi. http://orgm.MEB.gov.tr/MEB_iys_dosyalar/2015_10/08112732_destekitimidastgenelge.pdf (Erişim Tarihi:18.03.2021).
- MEB (2019). Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2019-2020. https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=396, (Erişim tarihi: 25.10.2022).
- MEB (2020a). Bilim ve sanat merkezleri güçleniyor. <https://orgm.MEB.gov.tr/www/bilim-ve-sanat-merkezleri-gucleniyor/icerik/1474> (Erişim tarihi15.08.2022).
- MEB (2020b). Türkiye’de özel eğitim hizmetleri. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/13143029_TURKYYEYDE_OZEL_EYYTYM_HYZMETLERY.pdf (Erişim tarihi15.09.2022).
- MEB (2021). Teşkilat şeması. https://orgm.MEB.gov.tr/www/teskilat_semasi.php (Erişim Tarihi: 06.04.2021).
- MEB (2022a). Bilim ve sanat merkezleri öğrenci tanılama ve yerleştirme kılavuzu. <http://orgm.meb.gov.tr/www/2021-2022-yili-bilim-ve-sanat-merkezleri-ogrenci-tanilama-ve-yerlestirme-kilavuzu-yayimlandi/icerik/1886> (Erişim Tarihi:10.10.2022).
- MEB (2022b). Öğretmen yetiştirme ve geliştirme genel müdürlüğü hizmetiçi eğitim planları. https://oygm.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=28 (Erişim Tarihi: 06.01.2021).

- MEB (2022c). Bilsem sayısı 279'a yükseldi. <https://www.meb.gov.tr/bilsem-sayisi-279a-yukseldi/haber/25315/tr> (Erişim Tarihi: (06.10.2022).
- Öpengin, E. (2021). Destek eğitim odası hizmetine ilişkin görüşlere odaklanan lisansüstü tezlerin sistematik incelemesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 633-663. doi: 10.33711/yyuefd.1029106
- Özer, M. (2021) *Eğitim politikalarında sistematik uyum*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları.
- Özkan, D., & Tay, B. (2012). Yönetici görüşleri çerçevesinde bilim ve sanat merkezleri öğretmenlerinin seçimlerine bağlı olarak performans düzeyleri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 52-69.
- Plucker, J. A., Makel, M. C., Matthews, M. S., Peters, S. J., & Rambo-Hernandez, K. E. (2017). Blazing new trails: Strengthening policy research in gifted education. *Gifted Child Quarterly*, 61(3), 210-218.
- Sak, U., Ayas, M. B., Sezerel, B. B., Öpengin, E., Özdemir, N. N., & Gürbüz, S. D. (2015). Gifted and talented education in turkey: Critics and prospects/Türkiye'de üstün yeteneklilerin eğitiminin eleştirel bir değerlendirmesi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 5(2), 110.
- Sak, U., Bal Sezerel, B., Ayas, B., Tokmak, F., Özdemir, N. N., Demirel Gürbüz, Ş., & Öpengin, E. (2016). *Anadolu Sak zekâ ölçeği (ASİS) uygulayıcı kitabı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi ÜYEP Merkezi.
- Okan S., & Tekgül E., (2019). *Bilim ve sanat merkezlerine öğretmen seçme ve atama kılavuzunda yer alan değerlendirme kriterlerine yönelik bir inceleme*. International Congress on Gifted and Talented Education içinde (ss. 143-151). Inonu University, Malatya.
- Şenol, C. (2011). *Üstün yetenekliler eğitim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri (BİLSEM örneği)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- TBMM (2012). *Üstün yetenekli çocukların keşfi, eğitimleriyle ilgili sorunların tespiti ve ülkemizin gelişimine katkı sağlayacak etkin istihdamlarının sağlanması amacıyla kurulan meclis araştırması komisyonu raporu*. Ankara. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/handle/11543/129> (Erişim tarihi: 15.07.2021).

- Tortop, H. S., & Dinçer, S. (2016). Destek eğitim odalarında üstün/özel yetenekli öğrencilerle çalışan sınıf öğretmenlerinin uygulama hakkındaki görüşleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4(2).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (10. bs.)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, H. İ., & Öz, A. Ş. (2018). Öğretmen adaylarının özel yeteneklilerin eğitimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 47, 91-108.

Evaluation of Current Educational Policies Applied for Gifted Individuals in the Context of the Stakeholder Views

Extended Abstract

Introduction

In the relevant literature, it is known that there are few studies on the policies applied for gifted individuals. In addition, with the studies those will be carried out for the future policies, analyzing the current situation in the education of gifted individuals; identifying the problems experienced and eliminating the deficiencies are very important to increase the quality of education of the gifted ones. If the implemented policies are evaluated correctly for the negativities experienced, each data for the development of more accurate policies can create an opportunity for the development of appropriate policies.

It is derived from the overall picture of the participants those attended the research process as gifted individuals that they will be able to contribute to the development and orientation of the society.

In the research, participants who work in different institutions were interviewed, and different perspectives of each institution were tried to be reflected. Interviews were held with the participants working for the Turkish Ministry of National Education (MoNE), non-governmental organizations (NGOs) and TUBITAK.

Method

In this study, a situation analysis was made. Data were obtained by conducting detailed and in-depth interviews with the participants of MEB, non-governmental organizations and TUBITAK's try-and-try workshops and the science centers it supports, for the evaluation of current policies for gifted individuals. Sampling method was used in the research within MoNE. The criteria for inclusion in the sampling were determined as being ministry personnel who make decisions about gifted individuals within MoNE. and who take part in the nomination process and still work as a teacher or administrator. 7 national education ministry officials, 12 teachers and administrators with these characteristics were included in the research. Teachers and administrators work in primary and secondary schools. 8 of the MEB

participants are male and 12 are female. Interviews were made within 14 NGOs working on gifted individuals in Turkey. 6 of the NGOs participants are male and 8 of them are female. All TÜBİTAK-supported science centers were interviewed. 5 of TÜBİTAK participants are male and 5 are female. A semi-structured interview form was used as a data collection tool. The data collection tool, which was prepared and pre-applied in line with expert opinions, was interviewed by Zoom, telephone, and face-to-face meetings with the participants. The data were obtained by using the MAXQDA qualitative data analysis program.

Conclusion

While there are still certain criteria for the selection of BİLSEM teachers who will give education to the gifted students, it is observed that there are no selection criteria for teachers who will teach in support training rooms. In addition, it is convinced that MoNE always prefers to work with the same academicians. It is evaluated that while working with the same academics and universities is important for the completion of projects, this working cycle can cause an academic monopoly. It has been seen that the family has a significant impact on both the identification and the education processes of the gifted individuals. Besides it is evaluated that the children of the families from middle and high socio-economic levels are advantageous. In addition, it is observed that teachers lack of knowledge in the identification process of the gifted students. It is seen that there is no curriculum implemented within Bilsem. On the other hand, it is observed that some NGOs giving education for the gifted ones have curricula for these individuals. In addition, it is seen that the experimental workshops and science centers within TÜBİTAK also have curriculum studies that set good examples. It is observed that the teachers working for BİLSEM are expected to have field proficiency and the qualifications for giving lectures. It is seen that TÜBİTAK and some NGOs work with two education personnel, one of whom is a teacher and the other is a field expert. It has been seen that NGOs have a lot of knowledge about the current policies due to their work in the field. It is also observed that NGOs have fallen into despair because the parliamentary commission decisions of Turkish Grand National Assembly (TGNA) and the decisions taken in the workshops haven't being implemented accurately. It is evaluated that the suspension in the implementation of the taken decisions is because of the underdevelopment of inter-agency cooperation skills. It is seen that the cooperation within the NGOs themselves and the cooperation between the science centers of TUBITAK are not at a sufficient level. While NGOs prioritize teachers' communication skills and behaviors in their recruitment of teachers, it is seen that MoNE also prioritizes field proficiency. It is observed that the participants of MoNE, NGOs and TUBITAK similarly cooperate with the academicians of some universities as well. Besides it is observed that these institutions, which have insufficient inter-institutio-

nal cooperation, have an intense communication with the related universities. The academicians provide both training and consultancy services to those institutions. It is learnt that the Anadolu-Sak Intelligence Test, which was developed for the first time in Turkey, was used to identify gifted individuals. In addition to the measurement tools used in the identification process, it is stated that the test practitioners who will use the measurement tools should also have competencies in the field.

Suggestions

To reduce the effects of both teachers' lack of knowledge and families' socio-economic status in the identification process of gifted students, a general screening model should be applied. Accordingly, training modules can be created for teachers who will work in support training rooms. It may be more beneficial to cooperate with different academicians who are experts in their fields instead of the same university or academicians. It is considered that BİLSEM teachers should be encouraged to carry out academic studies in needed fields as well as academic support. It is seen that the need for qualified personnel has increased in direct proportion to the increase in the number of gifted students. Recruitment of teachers should be evaluated after a one-week training period. It is considered that the local intelligence test ASIS application within the MoNE should be applied by qualified psychologists or psychological counselors who have sufficient knowledge about children's mental health. In addition, it is suggested that it would be beneficial for the MoNE to cooperate with non-governmental organizations and science centers while creating a curriculum for these individuals. In the rapidly developing world, it is seen that curricula should be dynamic and open to change. It is also considered that additional training should be given to the managers of these relevant institutions to establish beneficial and beneficial cooperation between institutions. However, before beneficial institutional cooperation can be established, an appropriate infrastructure based on data needs to be established. Since universities can cooperate with different institutions, academicians should take an active role in the needed inter-institutional cooperation and coordination.